

ἙΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ε΄.-ΤΕΥΧΟΣ Α΄ ΚΑΙ Β΄.

Ἦδη ἔστι περὶ ἑαυτοῦ ἀνθεοτέρου ἕθους
βουλεύσασθε ἢ περὶ παιδείας καὶ κώτερόν καὶ
τῶν κώτερόν αἰσίων. (Πλάτ. Θεάγος.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

10 — ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ — 10

1882

ἠδύναντο νὰ πράξωσι τοῦτο, ἦσαν φωτεινὰ παραδείγματα διὰ τοῦ ἔργου.

Οὗτοι ἐδείκνυον ἡμῖν, πῶς ἔπρεπε νὰ ζῶμεν καὶ νὰ ἐργαζώμεθα, ὅπως καταστῶμεν ὠφέλιμα μέλη τοῦ οἴκου, τῆς κοινότητος, τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐνῶ τώρα σπεύδομεν ἀγρίως εἰς τὸ νὰ λάμψωμεν ἐν τῷ κόσμῳ τῆς μηδαμινότητος.

TREU.

ΕΠΙΚΡΙΣΙΣ

ΤΣΑΚΩΝΙΚΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

τοῦ κ. M. DEFFNER

BERLIN 1881 σελ. 176.

Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν διαβεβαιοῖ ἡμᾶς ὁ κ. Deffner, ὅτι ἀσχολεῖται περὶ τὸ ἰδίωμα τῶν Τσακῶνων, διότι τὸ 1875 ἐγράψε διατριβὴν μικρὰν ἐν Monatsberichten der Berl. Acad. δημοσιευθεῖσαν, πέρυσι δὲ διέλαβεν ἐν Archiv πάλιν περὶ τοῦ αὐτοῦ ἰδιώματος καὶ τώρα ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὸ πρῶτον μέρος τῆς Γραμματικῆς, τὴν φθογγολογίαν· ἀλλ' ἄρα προήχθη ἡ ἠδύνατο νὰ προαχθῆ ἡ τοῦ Τσακωνικοῦ γνῶσις ἀναλόγως τῆς πολυχρονίου ἀσχολίας ταύτης; ἀμφιβάλλω. ¹⁾ Διότι εἰς γνῶσιν γλώσσης ἡ δια-

(1) Τὴν ἀνωτέρω κρίσιν ἐξηνέγκομεν πρὸ πολλοῦ, ἀνεδλήθη δὲ ἡ δημοσίευσίς τῆς παρούσης ἐπικρίσεως ἕνεκα τῆς παύσεως τοῦ Ἀθηναίου, οὗ τῆ συντάξει εἶχε παραδοθῆ. Θαυμαστῶς δ' ἐξεφράσθη πολλῶ μᾶλλον ὠρισμένη περὶ τούτου κρίσις ἐν Ἀριθ. 270 ἔτους 1882 τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος τῆς Λύγουστης ὑπ' ἀνδρὸς πάντων τῶν ἄλλων Γερμανῶν κρείττονος εἰδότος τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν, τοῦ G. Meyer· ἡ νεωστὶ, μετὰ τῆς ἀξιώσεως μάλιστα ὅτι εἶναι καθαρῶς ἐπιστημονικὴ, φανεῖσα ἐπεξεργασία τῆς Τσακων. διαλέκτου ὑπὸ τοῦ κ. Deffner ἐν Ἀθήναις ὃ πολὺ εἶπεται τοσοῦτον τῶν ἀπαιτήσεων, ἃς ἡμεῖς σήμερον ἀξιόσμεν νὰ εὐρίσκωμεν ἐν τοιαύταις ἐργασίαις, ὥστε πρὸς τὸ συμφέρον τῆς τιμῆς τοῦ Γερμανοῦ ὀνόματος ἡμεῖς θὰ ἠύχομεθα νὰ μὴ ἤθελόν ποτε εἰς φῶς προέλθῃ τοιαῦται ἐργασίαι. Εἶναι δὲ τοσοῦτῳ μᾶλλον λυπηρότερον, ὅτι ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐκφράσωμεν οὕτως αὐστηρὰν κρίσιν, ὅση λαμπροτέραν εὐκαιρίαν εἶχεν ὁ κ. Δ. ἵνα προαγάγῃ ἀληθῶς τὴν ἐπιστήμην, ἅτε ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ζῶν ἐν Ἀθήναις κ. τ. λ.»

λέκτου τινός δὲν ἐπαρκοῦσιν οὔτε μικραὶ τινες πραγματεῖαι οὔτε μόνον γραμματικαὶ, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη πρὸ πάντων ὑλικοῦ τῆς γλώσσης. Ὁ August Schleicher πορευθεὶς τῷ 1852 εἰς Λιθουανίαν διέμεινεν ἐκεῖ ἐν ὄλῳ 4 μῆνας. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Πράγαν, ἔνθα τότε ἦν καθηγητὴς, ἐξέδωκε μετὰ τρία ἔτη τὴν δόκιμον αὐτοῦ Γραμματικὴν τῆς Λιθουανικῆς γλώσσης, περιέχουσαν τὴν φθογγολογίαν, τὸ τυπικόν, τὸ ἔτυμολογικόν καὶ τὴν σύνταξιν. Ἄλλ' ὅμως, εἰ καὶ πρότερον εἶχον καταστῆ γνωστὰ τεμάχιά τινά τῆς Λιθουανικῆς γλώσσης, πάντες ἠσθάνοντο ὅτι, ἂν μὴ δημοσιευθῆ ὅλη τῆς γλώσσης πολλὴ καὶ καλῶς, οὐδεμία ἦτο ἐλπίς νὰ προαχθῶσιν αἱ περὶ τὴν γλῶσσαν ταύτην σπουδαί. Διὸ μετὰ ἐν ἔτος ἐδημοσίευσεν πλουσίαν χρηστομάθειαν μετὰ ἀκριβοῦς λεξιλογίου, καταστήσας οὕτω παντὶ τῷ βουλομένῳ νὰ γνωρίσῃ τὴν πλεῖστα παλαιὰ διασώσασαν γλῶσσαν ταύτην, τὴν ἐκμάθησιν αὐτῆς οὐ μόνον δυνατὴν ἀλλὰ καὶ εὐκόλον.

Ἄν κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ μακαρίτου Schleicher ἐφρόντιζεν ὁ κ. Deffner νὰ δημοσιεύσῃ παραμύθια, ἱστορίας, ἀνέκδοτα, καθόλου συνομιλίας τῶν Τσακῶνων, ὥστε ἡ γλῶσσα νὰ κεῖται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν παντός, τότε ἡ ἐξέτασις καὶ σπουδὴ αὐτῆς θὰ ἦτο ἀληθῶς ἐπὶ τῆς καταλλήλου ὁδοῦ.

Πρὸς τούτοις θὰ ἔπραττεν ὀρθῶς ὁ κ. Deffner, ἂν φιλολογικῶς μόνον ἐπεχείρῃ νὰ κατατάξῃ τὰ φαινόμενα τῆς γλώσσης ὅπως ἔχουσι, παρέλειπε δὲ παντελῶς πᾶσαν ἐξήγησιν τ. ἔ. ἂν ἔγραφε γραμματικὴν κατὰ τὴν παλαιότεραν ἔννοιαν, οὐχὶ δὲ κατὰ τὴν ἐν τοῖς νῦν χρόνοις. Διότι σήμερον ἡ Γραμματικὴ εἶνε ἐπιστήμη θετικὴ ἐξετάζουσα οὐ μόνον τὸ πῶς ἀλλὰ καὶ τὸ διατί, τ. ἔ. οὐ μόνον τὴν χρῆσιν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ αἰτίαν καὶ γένεσιν, ὁ δὲ κ. Deffner δὲν ἔχει τὰ ἀπαραίτητα νεωτέρου γραμματικοῦ προσόντα, ὅπως μαρτυροῦσι πάντα αὐτοῦ τὰ ἔργα καὶ οὐχ' ἤκιστα ἡ Τσακωνικὴ Γραμματικὴ.

Ἐπειδὴ δὲ ἀλλαχοῦ ἐξηλέγξαμεν ὀλίγα τῶν πολλῶν ἀμαρτημάτων τοῦ βιβλίου τούτου, θὰ ἐξετάσωμεν ἐν τῇ ἐπικρίσει ταύτῃ σχεδὸν μόνον τοιαῦτα σφάλματα, ὅσα ἀφορῶσιν οὐχὶ εἰς τὰ

καθ' ἕκαστα, ἀλλ' εἰς τὰ στοιχειωδέστατα τῆς νῦν γλωσσικῆς ἐπιστήμης, δι' ὧν ἐλπίζομεν, θὰ ἀποδειχθῆ περιφανῶς, ὅτι ὁ κ. Deffner, εἰ καὶ ἀπὸ 12 ἐτῶν ἀδιαλείπτως ἐπιτιμᾷ σφοδρότατα τοῖς Ἑλλησιν¹ ὡς ἀγνοοῦσι δὲν ἤξεύρω πόσα καὶ πόσα, δὲν ἠδύνατο νὰ συγγράψῃ γραμματικὴν. Τὴν ἐξέτασιν δὲ ταύτην δὲν νομίζομεν ἄτοπον ἐν Ἑλλάδιδι, ὅτι ὁ μὲν ἀλλοδαπὸς ὀλίγον φροντίζει περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἰκανότητος τοῦ κ. Deffner. Ὁ ἀλλοδαπὸς ἀσχολούμενος περὶ τὴν νέαν ἐλληνικὴν ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ, ἂν τὸ προκείμενον βιβλίον εἶνε ἀξίον ἀναγνώσεως, ἂν εἶνε ἀληθὴ καὶ ἂν ἔχωνται ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας τὰ ἐν αὐτῷ κτλ. Παρ' ἡμῖν ἔχει τὸ πρᾶγμα ἄλλως. Οἱ Ἕλληνες ὀφείλομεν νὰ ἤξεύραμεν οὐ μόνον, ἂν τὸ παρὸν βιβλίον ἔχῃ ἀξίαν ἐπιστημονικὴν, ἀλλὰ καὶ, ἀφοῦ ὁ κ. Deffner οὐ παύεται τῶν μὲν ἄλλων σφοδρῶς καταπτόμενος ἑαυτὸν δὲ ἐπαινῶν καὶ συνιστῶν καὶ ἐφιέμενος νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, ἀνθρώπους κατ' αὐτὸν ἀμαθεῖς καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐθελοτυφλοῦντας, ἂν αὐτὸς ὁ κ. Deffner δύναται ἀληθῶς νὰ ἐξεύρῃ καὶ διδάξῃ τι γενναῖον ἢ τοῦλάχιστον νὰ μεταδώσῃ τὰ ἤδη ἐγνωσμένα.

Ἐν σελ. 41 ἀγνοῶν ὁ κ. Deffner τὴν αἰτίαν τοῦ παροξυτονισμοῦ τοῦ Τσακ. ἐν ἔσι καὶ τοῦ παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει εἶμαι εἶσαι λέγει ὅτι καὶ διάλεκτοι τῆς ἀρχ. ἑλλ. καὶ συγγενεῖς γλώσσαι ἐπὶ τῆς

¹) Οὐδαμῶς προτιθέμεθα νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι παντάπασιν ἀδίκως προσβαλλόμεθα οὕτως ἀπηνῶς, ἀλλ' ὅτι ἂν μέχρι τοῦδε ἡμεθα οἱ Ἕλληνες ἀξιοὶ ἀγχόνης, ὁ κ. Deffner δὲν εἶνε τὸ ἀξιὸν ξύλον, ἀφ' οὗ πρέπει νὰ ἀπαγχονίσωσιν ἡμᾶς. Παρακαλεῖται δὲ ὁ εὐμενῆς ἀναγνώστης νὰ συγχωρήσῃ ἡμῖν, ἂν τοῦ λόγου ὄντος περὶ ἐπιστήμης ποιῶμεθα τὸν λόγον περὶ Ἑλλήνων καὶ περὶ Deffner ὡς οὐχ Ἕλληνας. Διότι οὐχὶ ἡμεῖς πρῶτοι, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κ. Deffner ἐποίησατο καὶ ποιεῖται τὴν ἀντίθεσιν ταύτην ἐν παντὶ ἔργῳ αὐτοῦ, γράφων π. χ. ἐν Arch. 254 «ἐν τούτῳ ναυαγοῦσιν αἱ ἐτυμολογίαι τῶν Ἑλλήνων» ἐν Τσακ. Γραμμ. 121 «οἱ Ἕλληνας οὐδεμίαν ἔχουσι γνῶσιν τῶν εὐφωνικῶν νόμων τῆς γλώσσης αὐτῶν» ἐν Arch 85. «Ἡ μοναδικὴ δ' αὕτη τῶν Ἑλλήνων μυωπία καθιστᾷ ἡμᾶς εἰς ἐκπληξιν» 86 «ἡ τάσις τῶν αὐτῆ στήριζεται μόνον ἐπὶ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τῆς συνειδήσεως τῶν ἱστορικῶν σχέσεων καὶ γλωσσολογικῶν γνώσεων ἐν Monatsber. der Berl. Acad. 1875 σελ. 16 «ἔνιοι (Ἕλληνας) φέρουσι παραδείγματα τούτου ἀλλὰ τοιαῦτα ἐφ' οἷς τις δὲν δύναται νὰ κρατήσῃ τὸ μείδιμα.» κτλ.

ρίζης τονίζουσαι ἀποδεικνύουσιν ὅτι τὸ παροξύτονον εἶνε τὸ ἀρχαιότατον, καὶ πρὸς τοῦτο παραβάλλει τὸ Ἰνδν. *āsmi āsi āsti* καὶ Λιθουαν. *ésme éste* καὶ τὸ Αἰολικὸν ἔμμι. Ἄν ὁ κ. Deffner ἤξευρε πόσον κακὸν ἐν τούτοις κεῖται! Ὅτι ὁ κ. Deffner λαλεῖ περὶ διαλέκτων τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς, ἐν ᾧ μίαν μόνην ἠδυνήθη ν' ἀναφέρει, ὑπολαμβάνομεν ποιητικὴν ἀδειαν καὶ παραβλέπομεν¹. Ὁμοίως εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ παραβλέψωμεν καὶ τὸ ἄλλο ἀμάρτημα, ὅτι ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν ᾗτο ὁ ἀρχαιότατος Ἰαπετικὸς τονισμὸς τοῦ οὐσιαστικοῦ ῥήματος, ἀφοῦ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐλληνικῇ τὸ ῥῆμα δὲν εἶχε τὸν τόνον ἐπὶ τῆς ρίζης καὶ δὴ δὲν παρεδόθη τοιοῦτος τονισμὸς τῇ νέᾳ ἐλληνικῇ, αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ διασώσῃ αὐτόν· τίς δύναται νὰ διασώσῃ ὅ,τι οὐδέποτε ἔσχεν. Ἄν μὴ ἀπατώμεθα, τὸ πρᾶγμα ἔχει ὡς ἀκολούθως. Ὁ ἐνεστώσ εἶμι ᾗν ἐγκλινόμενος καὶ σπανιώτατα ἔφερε τόνον· ὅπως δὲ ἐν τοῖς Ἀλεξανδρ. χρόνοις κατὰ τὸ τίθεσαι, δίδοσαι, δέδοσαι, κεῖσαι κτλ. ἐλέχθη καὶ πίεσαι καὶ φάγεσαι καὶ ὀδυνᾶσαι καὶ καυχᾶσαι κ. τ. λ. κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐσχηματίσθησαν οἱ πληρέστεροι τύποι εἶμαι εἶσαι· οὗτοι δὲ ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς ρίζης, τοῦτο μὲν διότι ἐκ τοῦ ἤμην ἤσο, ᾗτο κτλ. μόνον εἶμαι εἶσαι ἠδύνατο νὰ σχηματισθῇ (κεῖμαι ἐκείμην), τοῦτο δὲ διότι ᾗτο παροξύτονον καὶ τὸ τρίτον ἐνικὸν ἐνι (οὗτος ὁ τύπος ᾗτο ἐν τῷ Μέσῳ Αἰῶνι εὐχρηστος, καὶ σήμερον ἔτι ἐν Πόντῳ καὶ Κύπρῳ, ἐκ τοῦ ἐνι προῆλθεν ὁ παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει ἔνε κατὰ τὸ εἶμαι εἶσαι, καὶ τέλος ὁ καθολικὸς εἶνε κατὰ περαιτέρω ἐξίσωσιν πρὸς τὸ εἶμαι, εἶσαι, εἴμεθα κτλ. προβλ. τὴν ἀρχαίαν ἐξίσωσιν τοῦ ἐσ μὲν ἐστὲ ἀντὶ *σ μὲν στὲ κατὰ τὸ *ἐσμι ἐστὶ κτλ.), καὶ τρίτον διότι πάντα τὰ μέσα καὶ παθητικὰ καθ' ἃ ἐπλάσθη τὸ εἶμαι εἶσαι ἐπὶ τῆς παραληγούσης καὶ προπαραληγούσης οὐδὲν δὲ ἐπὶ τῆς λήγούσης ἐτονίζετο. Τὸ μέγιστον κακὸν κεῖται ἐν τῇ παραθέσει τῶν Λιθουανικῶν τύπων *ésme, éste*, περὶ ὧν ὁ κ. Deffner ἀφελῶς πιστεύει, ὅτι σώζουσι τὸν Ἰαπετικὸν τονισμὸν

¹) Ἐν Arch. σελ. 287 στιχ. 14 κατωθ. ἐπιπλήττει ὁ κ. Deffner τῷ κ. Foy σφοδρῶς ἐπὶ μιᾷ τοιαύτῃ νομιζομένῃ ποιητικῇ ἀδειᾷ.

καὶ δι' οὗ ἄκων ὁμολογεῖ ὅτι οὐδὲ ἐν βιβλίον ἐπιστημονικὸν ἀνέγνωσεν ἀπὸ τοῦ 1876, ἀφ' οὗ δηλαδὴ χρόνου ὁ κ. Brugman ἐν Κουρτίου Μελέταις IX 361 κ. ἐξ. ἐδημοσίευσεν τὴν σπουδαιότατην καὶ τὴν ἐπιστήμην ἀνακαινίσασαν διατριβὴν «Zur geschichte der stammabstufenden Declination.» Διότι διὰ τῆς εἰρημένης πραγματείας καὶ ἄλλων αὐτοῦ τε τοῦ κ. Brugman καὶ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Osthoff ἐκδομένοις μέχρι τοῦδε τέσσαρσι τόμοις τῶν Morphologische Untersuchungen, καὶ ἐν Kuhn περιοδικῶ τ. 24 σελ. 1 κ. ἐξ. καὶ τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Schmidt ἐν Kuhn περιοδ. T. 25, 1 κ. ἐξ. τοῦ Saussure «Mémoire sur le système primitif des voyelles» τοῦ Kluge, τοῦ A. Fick καὶ ἄλλων πολλῶν εἵνεσήμερον πασίγνωστον ὅτι ὁ τονισμὸς τὸ πάλαι ἦτο ὅπως ἐν τῷ Ἰνδικῷ, τ. ἑ. āsmī, āsī āstī ἐν τῷ ἐν. ἀλλὰ smās (i) st hā, sānti, svās, sthās, stās, ἐν τῷ πληθ. καὶ δυϊκῷ τ. ἑ. οἱ ἰσχυροὶ τύποι τοῦ ἐν. ἐφύλαττον τὸν τόνον ἐπὶ τῆς ῥίζης, οἱ δὲ ἀσθενεῖς τοῦ πληθυντ. καὶ δυϊκοῦ κατεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ τῶν καταλήξεων καὶ τότε ἡ ῥίζα ἐβραχύνθη, ἤτοι ἀπέβαλε τὸ φωνῆεν αὐτῆς. Τὸ ἐλλ. λοιπὸν ἐκανόνισεν ὡς πρὸς τὸν τονισμόν καὶ τὸν ἐν. κατὰ τὸν πληθυντικὸν καὶ δυϊκόν, ὅπερ ἔπραξε καὶ ἐν τῷ φημί ἀντὶ ἀρχαίου *φημί κατὰ τὸν πληθυντ. φαμές φατέ κτλ. Διατιμόνον ταῦτα τὰ ῥήματα ἐν τῇ ἐλληνικῇ γλώσσῃ ἐκανόνισαν τὸν ἐν. κατὰ τὸν πληθυντικὸν καὶ δυϊκόν καὶ διατιμόνον ταῦτα εἶνε ἐγκλινόμενα ἐδίδαξεν ἐπιτυχέστατα ὁ Jacob Wackernagel ἐν Kuhn περιοδικῶ. T. 23, σελ. 459 καὶ ἐξῆς. Διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ κ. Brugman ἐννοεῖται διατι οἶδα ἀλλ' ἴδμεν ἀντὶ ἀρχ. *ιδμές = veda vidmā, *διδωμι ἀντὶ ἀρχ. *διδῶμι, δίδομεν ἀντὶ ἀρχ. *διδόμες = dadāmi, dadmās, εἶμι ἴμεν ἀντὶ ἀρχαίου *ιμές ἐπι imās· οὕτως ἐξηγεῖται διατι λείπω ἀλλ' ἔλιπον διατι χεῖρ χεῖρα ἀλλὰ χερὸς, διατι πατήρ καὶ πατέρα, ἀλλὰ πατρός, διατι πόδα ἀντὶ *πῶδα Ἰνδ. pād—ἀλλὰ pedem ἐλλ. πέδη, ἀργυρόπεζα, διατι μακρός ἀλλὰ μήκιστος, πέποιθα ἀντὶ ἀρχ. *πεποιθα ἀλλ' ἐπέπιθμεν ἀντὶ *ἐπεπιθμέν¹, καὶ ἄλλα ἐν τῇ γραμματικῇ παράδοξά ἄλ-

¹ Αἰτία τοῦ ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου ἐν τοῖς ῥηματικοῖς τύποις κεῖται ἐν τού-

λως φαινόμενα, ὧν οὐδὲ ἐν δύναται νὰ ἐννοήσῃ ὁ «τὴν κλίσιν τῶν μεταβλητῶν θεμάτων» ἀγνοῶν.

Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη καὶ ἡ περὶ τοῦ «ἐρρίνου φωνήεντος» ἐτέρα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, καὶ ἡ ὑπὸ Leskien πρώτου διάγνωσις τοῦ ἀνεξαιρέτου τῶν φθογγολογικῶν νόμων μετέβαλον καθ' ὀλοκληρίαν τὴν γλωσσικὴν ἐπιστήμην, ὥστε πλεῖστα ὅσα πρὸ 6 ἐτῶν ἐνομίζοντο σοφά, δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι σήμερον ἡ ἱστορικὴν ἀξίαν. Ἄμεσον δ' ἐπακολούθημα τῆς γνώσεως τοῦ ἐρρίνου φωνήεντος καὶ τῆς κλίσεως τῶν μεταβλητῶν θεμάτων ὑπήρξεν ἡ διάγνωσις ὅτι τὰς ρίζας πρέπει νὰ παριστῶμεν οὐχὶ ἐν τῷ ἀσθενεστάτῳ αὐτῶν τύπῳ, ὅπως μέχρι τοῦδε, ἀλλ' ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ. Ἄριπὸν ρίζα τοῦ εἶμι δὲν εἶναι ἰ ἀλλὰ ει, τοῦ δίδωμι dā, τοῦ οἶδα noid οὐχὶ vid κτλ. τ. ἔ. ὅτι ἡ guna, ἐ(αι, ει, οι) ὀ(αυ, ευ, ου) τῶν Ἰνδῶν Γραμματικῶν δὲν πρέπει νὰ ὑπολαμβάνηται ὅτι προῆλθεν ἐκ τῶν ἀπλῶν φωνηέντων ἰ, υ, ἀλλὰ τοῦναντίον ὅτι ταῦτα ἐξ ἐκείνων συνεστάλησαν.

Ὁ κ. Deffn. δ' ὁμῶς διδάσκει ἐν τσακ. γραμ. 172 «ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλ. αἱ δίφθογγοι προῆλθον ἐξ ἀνυψώσεως τῶν φωνηέντων ἢ ἐξ ἐξωτερικῆς συνδρομῆς τῶν στοιχείων αὐτῶν¹.» Ἐνθα καὶ

τῷ ὅτι τὸ ἑλλην. ῥῆμα διέσωσε καθόλου τὸν ἐν τῇ ἐγκλίσει τοῦ ῥήματος τὸ πάλαι εὐχρηστον τονισμόν. Οἱ Ἕλληνες δηλ. ἐν χρόνοις πολὺ ἀφεστῶσιν ἐτόνιζον τὸ ῥῆμα μόνον ἐν ἐξηρημέναις προτάσεσιν καὶ ἐν ἀρχῇ λόγου ἢ στίχου. Ἡ κατάστασις αὕτη σώζεται ἐν Veda καὶ ἀνήκε ποτε πᾶσι τοῖς Ἰαπετικοῖς λαοῖς. Ὅτε δὲ ὕστερον ἐν τῇ ἑλλην. γλώττῃ ἦλθεν εἰς χρῆσιν ὁ περιορισμὸς τοῦ τόνου ἐπὶ τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν καὶ ἡ ἔγκλισις περιωρίσθη μόνον ἐν λέξεσι τὸ πολὺ τριῶν χρόνων, ἡναγκάσθησαν νὰ τονίζωσι τὸ ῥῆμα τηροῦντες ὁμῶς τὸν τόνον ἐπὶ τῶν πρώτων ὅσον ἔνεστι συλλαβῶν, ὅπως ἔσον τὸ δυνατόν, πλείους συλλαβαὶ μένωσιν ἄτονοι. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ ἐν ταῖς γραμματικαῖς διδασκομένη τάσις τοῦ ἀναδιβάσειν τὸν τόνον ὅσον ἐνδέχεται· προβλ. Wackernagel ἐν προμνημον. τόπῳ σελ. 458 κ. ἐξ. ἐπειδὴ δὲ ὁ τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν τονισμὸς ἐπῆλθεν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἑλλην. γλώσσης εἰς διαλέκτους, καὶ τούτου ἕνεκα πᾶσαι αἱ διάλεκτοι συνεφώνουν (ὁ Αἰολ. λέσβιος τονισμὸς εἶνε οὐκ ἀρχαῖος διασωθεὶς) ἐν τῷ τονισμῷ, δὲν ἠδύναντο οἱ Δάκωνες νὰ τονίζωσι *δεδῶκα *πεποῖθα ὅπως διδάσκει ὁ κ. Deffner ἀλλ' ὅπως πάντες οἱ Ἕλληνες ἄλλως ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἔλεγον καὶ δίδωμι ἰστᾶμι, τιθῆμι κτλ.

(1) Ὁ κ. Deffner νομίζει ὅτι πᾶσαι αἱ ἐν τῇ ἀρχ. ἑλλην. δίφθογγοι προῆλ-

ἄλλο ἀμάρτημα διεπράχθη· ὁ κ. Deffner δηλ. πιστεύει ὅτι ἡ δύναμις τοῦ ἀνυψοῦσθαι φωνῆεν ἀπλοῦν εἰς δίφθογγον ἦτο ἐν ἐνεργείᾳ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλ. γλώσσει ὅπερ ἐσφαλμένον ἱστορικῶς. Διότι καὶ ἂν ἡ τῶν Ἰνδῶν θεωρία περὶ *guna* ἠλήθευεν, ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα θὰ διέσωζε λείψανα εὐρείας ἄλλοτε χρήσεως ἀπαράλλακτα ὅπως ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ λέγεται καθ' ἡμέραν, ἀφ' οὗ, εἰ καὶ ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἔπαυσε τὸ δασύ πνεῦμα τῆς ἐπομένης λέξεως ν' ἐπενεργῆ δασυντικῶς ἐπὶ τοῦ ψιλοῦ τῆς προηγουμένης. Τάληθές εἶνε ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται καὶ διάκρισις τῶν θεμάτων εἰς ἀσθενῆ καὶ ἰσχυρὰ συνέβησαν οὐχὶ ἐν ταῖς καθ' ἕκαστον γλώσσαις μετὰ τὸν χωρισμόν, ἀλλὰ πολὺ πρότερον, εἶχε δὲ παύσῃ πᾶσα ἡ κίνησις αὕτη, ὅτε οἱ Ἰαπετικοὶ λαοὶ ἐχωρίσθησαν. Δεύτερον δὲ λαλεῖ ὁ κ. Deffner περὶ ἀνυψώσεως τῶν φωνηέντων εἰς δίφθογγους, ἐνῶ σήμερον, καθ' ἃ εἵπομεν, λέγεται περὶ καταβιβασμοῦ τῶν δίφθογγων, ὅτε ἦσαν ἐν τοῖς τύποις ἄτονοι, εἰς φωνήεντα (φεύγω, ἀλλ' ἔφυγον, φυγῶν, φυγεῖν κτλ.). Δὲν θὰ ἐπιχειρήσω ἐν τῷ παρόντι νὰ ἐκθέσω διατὶ ἡ μεταβολὴ αὕτη, παραπέμπων ἀπλῶς εἰς Saussure σελ. 8 καὶ A. Fick ἐν Gætting' gelchrt' Anzeig' ἔτους 1880 σελ. 427, ἀναφέρω δὲ δύο μόνον περὶ τούτου λόγους· ὁ τοὺς βραχεῖς τύπους τῶν ριζῶν πρώτους ὑπολαμβάνων προσκρούει εἰς πολλὰς δυσχερείας π. χ. ἐν ταῖς ρίζαις *ur* (ὑπνος) καὶ *ubh* (ὑφαίνω) κτλ. ἀνάγκη νὰ παραδεχθῆ, ὅτι εἰσηλθεν τὸ *u* κατὸ πιν τοῦ *a* ὥστε ἐγένετο *svap vabh*, ἐν δὲ ταῖς ρίζαις *budh* (ἐπυθ-όμην) καὶ *i* (ἴμεν) καὶ *bhug* (ἔφυγον) κτλ. ἀνάγκη νὰ παραδεχθῆ ὅτι τὸ *a* εἰσηλθε πρὸ τοῦ *u*, *i*, ὥστε ἐγένοντο αἱ δίφθογγοι *baudh* (πευθεται) *bodhati*, φεύγω, εἴμι (*ēmi*) ἐν τῷ *asmi* ἀνάγκη νὰ ὑποληφθῆ ρίζα μόνον τὸ *s*. Ἐπειδὴ ἡ ἀνύψωσις λέγεται ὅτι ἐγένετο διὰ τὸν τόνον, ἀνάγκη νὰ ὑποληφθῆ ὅτι πρότερον, ὅτε αἱ ρίζαι ἦσαν βρα-

θον κατὰ τοὺς ἀνωτέρω τρόπους. Ἐπεθυμοῦμεν δὲ νὰ ἐρωτήσωμεν αὐτὸν ποτέρῳ τούτων προήλθον αἱ δίφθογγοι ἐν τοῖς εὐδα ἀπούρας, ὑπεῖρ, αὔερυσαν, εὐλαξ, μοῖρα τάλαινα, σῴτειρα, ἐν τοῖς Αἰολ. ναῦοι, παῖσα, τοῖς, ταῖς, (ἃ καὶ ἐν Ἑλιδι) Μοῖσα, ἐν τῇ Κύπρ. α Ἰλων, ἐν Κρητ. ἀνκά κτλ.

χύτεραι, πᾶσαι ἦσαν ἄτονοι, ἀλλὰ τότε ἐπειδὴ μόνον ρίζαι θὰ ὑπῆρχον, οὐχὶ δὲ λέξεις, ἀνάγκη ὅλος ὁ λόγος νὰ ἦτο ἄτονος, ὁ βουλόμενος δὲ ἄς φροντίσῃ νὰ ἐννοήσῃ τί θὰ εἴπῃ πρότασις ὅλη ἡλόγος ἄνευ τινὸς τόνου.

(Ἔπεται συνέχεια)

ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1883

Ἐν τῇ τετάρτῃ Δ' εἰδικῇ συνελεύσει τῆς 12 Δεκεμβρίου 1882 κηρύξαντος τοῦ κ. Προέδρου ἀρχομένην τὴν συνεδρίασιν, ὁ κ. Ἄρ. Σπαθάκης ἔχων τὸν λόγον ἀπὸ τῆς προηγουμένης συνελεύσεως εἶπε τοιαῦτα.

Κύριοι συνέταιροι,

Εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τοῦ ἡμετέρου συλλόγου ὁ κ. Σκορδέλης ὠμίλησε πολλὰ καὶ καλὰ ὡς πρὸς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα τῆς ἐν τῷ σχολείῳ θρησκευτικῆς μορφώσεως τῶν παιδῶν. Σήμερον ἔρχομαι νὰ ἐπισυνάψω παρατηρήσεις τινὰς καὶ προσθήκας εἰς τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ.

Ὁ κ. Σκορδέλης ἀρχόμενος τοῦ λόγου εἶπεν ὅτι οἱ διατυπώσαντες τὸ ζήτημα: «Πῶς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ οὐχὶ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν τῷ ἦθει ἡ θρησκευτικὴ τῶν Ἑλληνοπαιδῶν μόρφωσις» οὐδὲν ἄλλο ἤθελε νὰ ἐννοήσωσιν εἰ μὴ τοῦτο: Πῶς πρέπει νὰ διδαχθῶσιν οἱ παῖδες τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα, ὥστε νὰ μὴ θησαυρίζωσιν ἀπλῶς γνώσεις, ἀλλὰ ν' ἀποκτώσιν ἦθος χριστιανικόν.

Ἄς μοὶ συγχωρήσῃ ὁ κ. Σκορδέλης νὰ τῷ παρατηρήσω ὅτι ἡ ἔννοια αὕτη, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς τὸ ἀρχῆθεν διατυπωθὲν ζήτημα, δὲν ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐκφράσεως «οὐχὶ ἐν λόγοις, ἀλλ' ἐν τῷ ἦθει» Ἡ ἀσάφεια τῆς ἐκφράσεως ἠνάγκασε τὴν συνέλευσιν τῶν ἐταίρων νὰ καταναλώσῃ δύο ὀλοκλήρους συνεδριάσεις καὶ νὰ διατυπώσῃ ἄλλως τὸ ζήτημα· ἦτοι «Πῶς πρέπει νὰ γείνη ἐν τῷ σχολείῳ ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις τῶν Ἑλλη-